

**2019 – DOSARELE PATRIMONIULUI (XXIX): înlocuirea ritualului latin
în biserică - cum păstrează Prințul banii și armurierul viața?
- Manuscrisul sibian! - Codex Alimentarius Austriacus**

**Manuscrisul de la Sibiu
Coligatul (1529 - 1556)**

**Dosarele
patrimoniului (XXIX)**

**Cazarma
Kempel**

**Conrad
Haas**

**Codex
Alimentarius
Austriacus**

**Primarul și
judele Sibiului
Peter Haller,
cel mai
important om
de încredere
în Transilvania
și Ungaria**

**1500
1569**

Peter Haller

Anul CĂRȚII în ROMÂNIA

Romanian Villages
Explore a village and discover
centuries old architecture and
traditional ways of life

**Sfatul meu este ca lumea să trăiască în pace, ...
astfel își păstrează Prințul banii și armurierul viața**

Termenul „manuscris” semnifică „scris cu mână” („netipărit”), nefiind o traducere a cuvântului latin „manuscriptus” („după scris”, din „manus – mână” și „scribere – a scrie”). Mihai Eminescu a fost unul din marii căutători și cercetători ai vechilor manuscrite, acestea numindu-se în occident „CODEX”, cuvânt preluat și de români (codice) pentru a înlocui termenul „sbornic” (slavon). Dacă în antichitate „Codexul” reprezenta reuniuni de table cerate (cea mai veche formă de carte), în evul mediu prin „Codex” se înțelegea culegerile de legi, de documente sau texte vechi, scrierea făcându-se pe scoarță de copac sau plăci de lemn. Din acea perioadă s-au păstrat „Codex Aureus”, „Codex Cumanicus”, „Codex Neogoeanus”, „Codex Caioni”, „Codexul Teodosian”, etc., toate de o reală importanță pentru cunoașterea istoriei.

În „2019 - Anul Internațional al Limbilor Indigene”, specialiștii ar trebui să facă o analiză pragmatică a procesului de înlocuire a limbilor „moarte” (limbile latină și greacă – limbi oficiale în cancelaria țărilor din evul mediu) cu limbile populare – considerate și „vulgare”. Istoricul P.P. Panaitescu prezenta în lucrarea „Începuturile și biruința scrisului în limba română” (1965) consecințele acestui proces: «Toate literaturile romanice, ca și cele germanice, slave (catolice) și cea maghiară au cunoscut momentul apariției, luptei și biruinței limbii populare în concurență cu limba latină a puterii conducătoare. Se poate afirma că, (...), cele mai vechi scrieri în limba „vulgară” sînt cîntecele populare cu subiect religios, sau apocrif. În Franța, după „jurămîntul de

la **Strasbourg**” din 842, cea mai veche scriere literară în franceza medievală este „**La séquence de sainte Eulalie**” din anul 881 (...). În **Italia**, primele texte literare în graiurile populare au același caracter para-religios, încă din secolele XII-XIII, dominate de cînticele lui Francesco d’Assisi. În **Spania**, „**Misterele regilor magi**” de la sfârșitul secolului al XII-lea, „**Disputa sufletului cu trupul**”, din aceeași epocă, sînt și ele scrieri populare de inspirație religioasă-apocrifă.

În **Anglia**, poemele anglo-saxone, dinaintea cuceririi normande, încep să apară în scris în secolele VII-VIII și sînt în parte imnuri religioase populare și în parte preamărirea eroilor populari în luptă pentru apărarea împotriva monștrilor (Beowulff, sec. VIII). În **Germania**, limba poporului apare încă din anii 350-380 cu traducerea „**Noului Testament**” de Wulfila, episcopul vizigoților, dar trebuie apoi să așteptăm pînă în secolul al IX-lea pentru scrierile propriu-zise germane (althochdeutsch) între care mai remarcabile sînt Heiland și Muspilli, ambele poeme în versuri cu aspectul unor apocrife religioase. În **Polonia**, cea dintîi scriere în limba țării este rugăciunea „**Bogurodzica**” (Maica Domnului), care a servit, încă din veacul al XIII-lea, drept cîntec al gloatelor din oastea polonă. (...) Începuturile scrisului în limba **cehă** datează dinainte de reforma religioasă a lui Ioan Hus, care a propovăduit înlăturarea ritualului latin în biserica cehă și înlocuirea lui cu limba țării. Cea dintîi scriere în această limbă este cîntecul maselor în biserică (Doamne, miluiește) și „invocația sfîntului Venceslav” din veacurile XII-XIII. De asemenea, primele cronici, primele pravile și legende populare în proză, în **cehă**, sînt anterioare apariției husitismului, adică sfîrșitului secolului al XIV-lea. Această foarte scurtă schiță nu are alt rost decît acela de a arăta (...) trecerea de la scrisul în limba literară și de cancelarie, latină și greacă (respectiv slavona bisericească) la limba populară ...»

Războaiele pentru cucerirea Transilvaniei, începute odată cu cucerirea Daciei de către romani, au continuat și în veacul al XVI-lea. Imperiul Habsburgic cunoștea o nouă dispută privind succesiunea dinastică, iar pentru tronul Ungariei se luptau doi pretendenți. După răscoala înăbușită a nobilului secuilor Gheorghe Doja împotriva nobilimii ungare (1514), Transilvania nu a participat la bătălia de la Mohács (1526), armata maghiară fiind înfrîntă de otomani, iar regatul Ungariei împărțit în două. Ungaria centrală și de vest (în vestul Dunării) era condusă de **Ferdinand I** (spaniol de origine) care a devenit rege al Boemiei și Ungariei, avînd deviza „**Să se facă dreptate de-ar fi să piară pămîntul**”; Ungaria de est și Transilvania erau conduse de **Ioan Zapolya**, acesta fiind sprijinit de sultanul turc Soliman I Magnificul. Confruntările militare dintre cele două părți s-au încheiat abia în 24 februarie 1538, prin „**Pacea de la Oradea**”, un tratat secret în urma căruia Ferdinand I devenea rege al Ungariei, iar Ioan Sigismund (fiul lui Zapolya) a devenit primul principe al Transilvaniei. Cel mai important om de încredere al împăratului **Ferdinand I** a fost **Peter Haller**, primarul Sibiului. Născut la Buda (în 1500), Haller a fost guvernatorul împăratului în Ungaria și Transilvania, îndeplinind și funcția de ministru de finanțe (General – Schatzmeister). În perioada sa (1551-1553), a fost construit bastionul Haller (parte a fortificațiilor târzii ale cetății Sibiului), un sprijin important primind de la trupele austriece comandate de generalul Giovanni Battista Castaldo (care au ocupat Transilvania, între 1551-1556).

În 1551, a fost trimis în Sibiu pentru a conduce arsenalul local, militarul de carieră **Conrad Rudolf Haas** (n. 1509, Dornbach, lângă Viena – d. 1576, Sibiu). Era originar dintr-o familie bogată

(din clanul Haasenhof - ținutul Landshut, înfrățit cu Sibiu), fiind pregătit în științe umaniste, învățând limba latină și germana, părinții insistând să devină medic. A ales cariera de guard imperial de artilerie, participând în calitate de ofițer la bătăliile cu turcii din jurul Vienei (1529). Bătăliile secolului I-au determinat pe tânărul militar să înceapă elaborarea „**manuscrisului sibian**” (între 1529 - 1556), documentul fiind descoperit abia în 1961 în Arhivele Statului Sibiu, fiind cunoscut și sub denumirea „**Varia II 374**” sau „**Coligatul de la Sibiu**” (colligare, a lega împreună). Deși întreaga viață a dedicat-o cercetărilor militare, în ultimul capitol al celebrului „**manuscris de la Sibiu**” a ținut să lase o veritabilă mărturisire testamentară: «**Sfatul meu este ca lumea să trăiască în pace, să nu mai fie război; muschetele să fie lăsate în tecile lor, ghiulele bombardelor să nu mai împrăștie moarte și praful de pușcă să nu mai ia foc; astfel își păstrează Prințul banii și armurierul viața; acesta e sfatul pe care vi-l dă Conrad Haas**».

Moștenirea sibiană a lui Haas este și „**Arsenalul din Sibiu**” (situat în Piața Armelor - Zeughofplatz, cunoscut și Cazarma Kempel) monument istoric de arhitectură, proiectat chiar de renumitul inginer; se cuvine a menționa că, după 1785, a fost spital militar, iar între 1940 – 1945 a fost sediul Facultății de Medicină din Cluj, refugiată la Sibiu. **Sibienii mai cunosc odiseea descoperirii „Manuscrisului de la Sibiu”, cel mai vechi document din istoria rachetei moderne?**

La aniversarea a 510 ani de la nașterea primului constructor medieval de rachete, Sibiu – **Capitala europeană a gastronomiei, în 2019** – este pregătit să cunoască „**Codex Alimentarius Austriacus**”! Colecția de standarde internaționale (coduri de bună practică alimentară) a fost elaborată în 1963, de către Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație (FAO) în colaborare cu Organizația Mondială a Sănătății (OMS), fiind cel mai important instrument de referință pentru rezolvarea disputelor referitoare la securitatea alimentară a consumatorilor!

va urma

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<http://www.tribuna.ro/stiri/cultura/dosarele-patrimoniului-xxix-inlocuirea-ritualului-latin-in-biserica-cum-pastreaza-printul-banii-si-armurierul-viata-manuscrisul-sibian-codex-alimentarius-austriacus-144692.html>

În: Tribuna, 13 iunie 2019